

خویایه کو ئەمریکا وەلاتی دامەزراویە و گوهورینی بنگههین دسیاسهتا وئ دا چینابن، لی پتر دشیوئ سهردهری و بریاردانی دا. چونکی ئەو دئ بریاری پتر کهته د دەستی راویژکار، بسپور و دامەزراوین دەولهتی دا. هەرچەندە نە بەرعهقله ژئ لی هەر گوهورینهکا نەپلانکری یا سیاسهتا ئەمریکی بەرامبەری عیراقی دئ کارتیکرن و دەنگههەدانەکا نیگههتیف ل سەر عیراقی ب گشتی و هەریما کوردستانی ب تایبەتی هەبیت.

گومانەرە کو پروسا ریفورمین سیاسی ل تورکیا و سهردهریا نوی یا ئەردوگانی بەرامبەری کوردین باکور و فهکرنا دەرگههئ دانوستاندنی دگهل باشورئ کوردستانی ژئ دئ گرنگی و کارتیکرنهکا مەزن بو پاشهروژا هەریما کوردستانی هەبیت.

۱. جیهان بەرف کیری؟

گوهورینا گهلهک مەزن کو جیهانا مە دقئ چەرخیدا وەرپیچای بیگومان گلوبالیزمه. پیشکەتەتا تەکنولوجیا راگههاندنی وەر کو سنور دناف دەولهتان دا نەمینن و هەمی گهل و وەلات نیژیکی ئیک ببن و ئابوری وەلاتین پیشکەفتی وەرارهکا مەزن بخوفه ببینیت. لی گومانەرە کو گلوبالیزمی لایهنین خو یین نیگههتیف ژئ هەنە، میناکا هەری رون و ئاشکرا ژئ پرسیا تیرووری و کریزا ئابوری یا جیهانی یه.

جیهانا مە یا ئەفرو کهتیه دناف چوار ئاریشین مەزن دا: تیروور، گهرمیا سهقایی دنیایی، گرانیا بازاری و کریزا ئابوری. ئەف هەر چوار پرسگریکه ژئ گریدایی ئیکن و چارهسەریا وان ژئ تەنی دشیان و بەرپرسیایهتیا دەولهتین زلهیزین سیاسی و ئابوری دایه، وەکی ئەمریکا، روسیا، چین و ئەوروپا روژئافا. فان ئاریشا کارتیکرنهکا نەرینی ل سەر هەمی وەلاتا هەیه و ب تایبەتی ژئ ل سەر وەلاتین خودان ئابورییهکی کز و پتر ل سەر مروفتین فهقیر و بەلنگاز ل هەمی جیهانی.

کریزا ئابوری یا جیهانی وەکریه کو وەلاتین زلهیز ژ ترسا هەلوهشانا کارگهه و فیرمین مەزن و پتربونا ریژهیا بیکاری، گرنگی و هیزا خو یا مەزن پتر بدەنه ئابوریا وەلاتی خو و پرسگریکین دی مینا تیروور، گهرمیا سهقایی دنیایی و گرانیا بازاری بهینه ژبیرکرن. نەمانا ئالیسهنگی ژئ دنافهرا فان پرسگریکا دا دئ بیته هوکاری هەری مەزنی تیچوونا سیستهمین سیاسی ب تایبەتی ژئ ل وەلاتین جیهانا سیئ و ب هیزکەتەتا توندرویا ئولی و نەتهوهی.

بسپورین سیاسی گههشتینه وئ باوهرئ کو ئاریشا مەزن یا وەلاتین دیموکراتی و پارتییین وان یین سیاسی پرسیا راپرسیا رایا گشتی یا خەلکی یه. رایا گشتی یا خەلکی فان وەلاتان ژئ پتر گرنگی ددهته پرسگریکا ئابوری و پهیداکرنا کاری. ژبهرهندي ژئ بهروفاژی وەلاتین جیهانا سیئ، پارتییین وەلاتین دیموکراتی پتر ئیخسیری ریژا بدەستئینانا هەژمار و کیرفیت رایا گشتی نە. ئەف

چهنده دى بيته هوکارى هندى کو بهرپرسياريهتيا نافنهتهوهى يا وهلاتين زلهيزين مهزن کز ببیت، نهفه زى دى بيته نهگهرا تيکچوونا فى ناليسهنگيا سياسى و ئابورى يا حهتا نها ههبوويه.

۲. نهمریکا چ سياسهت؟

ههلبزارتنين نهمریکا جارهکادى بالا ههمى جيهانئ کيشا سهر خو و ههمى جيهانئ ب جوشهک پر مهزن ل ههلبزارتنان نيىرى. ژبهه رفئ يهکئ زى چافديرين سياسى دبيزن ههمى جيهانئ دگهل نهمریکا ههلبزارتن کرن. ژبلى ئسرائيل، جورجيا و فلپينئ ههمى وهلاتان ههز دکر ئوباما دهرکهفیت. لهوما زى نافئ "سهروکئ جيهانئ" د راگههانندا جيهانئ دا ل ئوبامای هاته کرن و چافئ ههمى کيشوههرا يئ ل "وهلاتئ شيانين بيسنور" نهمریکا. فان هيقيان زى پهيوهندي يا ب هندئ فه ههمى وهلات نکارن گرفتين خو، فيجا ههر گرفتهکا بيت، ب تنئ چاره بکهن. ب تايبهتئ زى کريزا ئابورى و يا گهرماتيا عهردى ههمى جيهانئ دگريت، لهوما زى مروفايهتئ و جيهانئ پيويستئ يا ب جيهانهکا ههفکار و باوهريئ و چيکرنا پيران دنافههرا کولتوران، نهتهوان و ئولان دا ههمى و ههروهسا دقيت جيهانا مه ببیته خودان نارمانجين ههقبهش يهک سهمت، ئانکو کورت وکرمانج پيويستئ يا ب حکومهتهکا جيهانئ ههمى کو ههمى ناريشه ب ههفرا بهينه چارهکرن. گومانيره کو هيقي و خوزييين فان ههمى وهلاتان و فى ههمى خهلکى بارئ ئوبامای گهلهک گران دکهن. لئ ئوباما کو نافئ وى يئ دوى "حسين" ه و کورئ بابهکئ بوسلمانه ژ کينيا و دهیکهکا سپى يا نهمریکی يه و دو سالان ل خویندنگهههکا ئيسلامى ل ئندونييسيا، کو دهیکا وى پشتئ بابئ ئوبامای شوى ب خاندنهفانئکئ ئندونييسى کر بو و ئوباما زى دگهل خو بر بو ويئرئ، خویندى يه. هوسا رههين وى ل گهلهک کيشوههرا نه وى نياسين د گهلهک کولتوران دا يا ههمى و دکاريت فى رولى ببينيت و شهنسهکئ مهزنى ههمى ببیته "سهروکئ جيهانئ".

سهروک بوشى نهزمونهکا مهزن و يا دريژ دريشفهبرنى و سياسهتئ دا ههبو، نهو بخو سهروکئ ويلايهتهکئ و بويه و بابئ وى زى ههست سالا سهروکئ نهمریکا بويه، ژبهههندئ زى نهو دوهرگرتنا بريارا دا بوئر و ب جرعهت بويه. نهو تشتئ وى دزانی يئ باشه و باوهرى پئ ههبايه، نهوى دکر بيئ کو را و بوچونين كهسين دى ل بهرچاف گرتبانه، فيجا نهو كهس خهلکئ نورمال يان وهزير يان زى سهروکئ دهولهتهکئ بانه. سهروک بوشى جيهان ل سهر دو تهوههرا پارقهکربو: جيهانا باش يا ههفالبهندا و يا خراب يا دوژمنا. وهزيرئ دهرقه يئ ئهلمانى شتايينمايهه Steinmeier سياسهتا دهرقه يا ئوبامای گهلهک ژيرانه شروفه دکهت و دبيزيت: "پيويستيا نهمریکا نيئدى ب دوژمنا نينه، بهلکى يا ب ههفالبهندا ههمى".

چافديرين سياسى ل وى باوهريئ نه ئوباما دئ بهروفازئ بوشى بيت، ژبههکو ئوبامای نهو نهزمونا ريشفهبرنى نينه، نهو تنئ چوار سالا سيناتور بو، و كهساپهتيا وى زى گهلهک يا جودايه. لهوما زى

ئوباما دى پتر گرانيى دته شيرهتین رايژکارین خو یین سیاسی، دهزگههین پهيوهندیدار و بسپوران دچیکرنا بریاران دا.

تیم چیکرنا ریقه بهریا ئوبامای ژ ۵۰ بسپور و شارهزایین بوارین سیاستا دهرقه، سیاستا نافخو، سیاستا ئابوری و بواری ژینگهه و تیرووی پیکدهیت. ئەفه ب مههانه ئەفه تیمه یی دویچونا ل سهر ژیاناما هزاران کهسایه تیان دکهن دا وان ژ بو پوستین وهزیرا و ریقه بهرا و کارمه نندان دهستنیشان بکهن. ههروهسا ژى ئەفه تیمه مژویلی چیکرنا وهزارهتین نوی و چیکرنا پلانین کارین وهزارهتا و ریقه بهریانه. ئوبامای گهلهك ژ بسپورین ئابوری و کارمه نندین ریقه بهریا ههشت سالین دهما سهروکی بهری یی ئەمریکی بیل کلینتونی کرینه رايژکار و وهزیر د کابینا خو دا. ئەو ب هیفی یه کو ئەو ژى ب کاریت د سیاستا ئابوری دا وهکی کلینتونی سهركهفتنا بدهست بینیت. ئوبامای ژى وهکی سهروکی بهری یی ئەمریکی جون ف. کهنه دی "باشترین و ب عاقلترین" کهسین بسپور زدهرفه ی پارتييا ديموکرات ژى بو تیمی خو یی کارى ههلبژارتینه کو ههمی دهرچویین زانکویین بژاره یین ئەمریکینه، وهك هارفارد، یالی، ستانفورد و پرینستون. گهلهك سیاسی، بسپور و کهسایه تین ئەمریکی ههز دکهن و ب شهرفهکا مهزن دبینن دگهل ریقه بهریا ئوبامای کار بکهن.

بهروفاژی بوشی د پلانا سیاستا ئوبامای دایه کو گرنگیهکا مهزن بدهته سنودارکرنا گهرماتیا سهر عهردی. ئوبامای د ئاخفتنا سهركهفتنا خو دا گوت: "مه ئاریشین ئالوز یین ههین کو چاره سهری دقین. ل هیفی نه بن ئەم وان زوی چاره سهر بکهن، نه دسالهکی دا و بهلکی نه دچوار سالا ژى دا"، پاشی ئەو وان گرفتارن هوسا ریژ دکته: "دو شهر، گویا عهردی دمهترسی دا و کریزا ئابوری یا جیهانی".

ئوباما دخوازیت وهلاتین گروپا زلهیزین ئابوری G8 زیدهتر لیبکته و وهلاتین ئیسلامی و عهره بی مینا مسر، ئندونسیا و تورکیا ژى داخوازکته فی کونفره نسی. ههروهسا وهلاتین مینا چین، هندستان، بهرازیل، ئەفریکا باشور و مهکسیک دى تیدا بهشدار بن، دا بریارین کونفره نسی کاریگه رتر بن. بیگومان ئەفی سیاستی گهلهك پشتگرین خو ل نهوورپا و وهلاتین دی یین مهزن یین ههین. ئەمریکا دى گهلهك پویتهی دته پهیدا کرنا ئالته رناتیفین پیترولی، دا بکاریت سهربه خوییا خو یا وزه ی پاریزیت و دویربیت ژ کارتیکرنین وهلاتین عهره بی.

خه لك چافه رییه کو ئوباما ئەمریکا ژ مهزترین کریزا ئابوری ژ سالا ۱۹۲۹ یقه ب سهركهفتی دهر بازبکته، ئەفه ژى مهزترین تاقیکرنه بو وی. ههروهسا دقیت ئەو پیکولی بکته چاره کادی باوهریا خه لکی ب سیاست و سیاسیی ئەمریکی، کو پشتی شهری عیراقی گهلهك کز ببو،

بزرگترین تهفه. ئەرکێ وی یی دی ژێ ئەوه گو ئەو لاوازبونا ئەمەریکا د چاڤین جیهانی دا راوەستینیت و ئەمەریکا زلهیزا جیهانی یا ئیکانه بیت و ژ لای عەسکەری فه یا بی هەڤبەر بیت. ئوباما دی گریدانەکی دناڤبەرا سیاسەتا دەرڤه و یا نافخویی چیکەت. ئەو دی سیاسەتەکا نەرمت و نوی بەرامبەری جیهانا دەرڤه ب کارئینیت، ب تایبەتی ژێ کو هیلاری کلینتون کریه وەزیرا دەرڤه یا ئەمەریکی، چونکی هەمی بسپور ل وی باوەرێ نه کو هیلاری باشترین کەسه بو فی پوستی گەلەک گرنگ. گۆمانەرە کو ئەو شاشییین بوشی دوبارە ناکەتەڤه و دی مفای ژ سیاسەتا بوشی یا نەرینی وەرگرت. ئاریشا هەری مەزن یا ریفەبەریا بوشی سیاسەتا وی یا ل روژەلاتا نافین بو، ب تایبەتی ژێ بریارا شەری ل عیراقی و دریزبونا شەری ل دژی تیرووری ل عیراقی و ئەفغانستانی بونە هوکاری گرنگی سەرکەفتنا ئوبامای د هەلبژارتان دا. چاڤدیڤین سیاسی ل سەر وی رایئ نه کو ریفەبەریا نوی یا ئەمەریکی دی پەيوەندیڤین خو ل گەل سوری باشتر لیکەت و ل گەل ئیرانی، کو پشتی نەمانا سەددامی بوو یه هیزا مەزنیڤین ل دەرڤه، دی دەست ژ سیاسەتا گەفان بەردەت و ل پیڤیڤی دی پتر ب زمانی دبلوماسی ئاخفیت. لئ ئەگەر ئیران دەست ژ پروگرامی خو یی ئەتومی بەرنەدەت یا بی شکه کو ئەمەریکا دی سیاسەتەکا گەلەک رەڤتر ل دژی وی بکارئینیت. ئەمەریکا دی پشتگیریا ناشتی دناڤبەرا ئیسرایلی و سوری دا کەت و بو دا تەناهی بکەڤیتە روژەلاتا نافین و یا دوی ژێ دا هەڤالبەندی ئیرانی یی مەزن کو سوریایه ژ ئیرانی دویربکەت و هوسا ئیرانی ل دەرڤه ب تەنی بهیلت.

ئەمەریکا وەک زلهیز یا توشی سی برینین مەزن بوی: گونانتانامو، ئەفغانستان و عیراق. ئەڤ هەر سی نافه بووینه هوکاریڤین هندی کو ئەمەریکا ل بەر چاڤین جیهانی و خەلکی خو ژێ کیم ببیت. ئوبامای سوز یا دای ب زویترین دەم گرتیخانا گونانتانامو بگرت.

عیراق ژێ گرفتا هەری گرنگا ئەمەریکایه. ژبەرەندی ژێ ئوباما سەرۆکی نوی یی ئەمەریکا روژەکی پشتی دەست بکاربونا ریفەبەریا وی دی بسپورین عەسکەری و سیاسی کومکەت دا ل رینگەچارەیهکی بگەرین عەسکەری ئەمەریکی ب پلانەکا شروڤهکری و کیم زیان ژ عیراقی ڤهکیشن، چونکی ژبەر کریزا نابوری و رهوشا خرابا نابوری یی ئەمەریکی چ چارههین دی نینن ژبلی کو وی ریککەفتنا ستراتیژی یا ئەمەریکی و عیراقی ددەم خو یی دیارکریدا ب جه بینن. ب تایبەتی ژێ ل دویمایهیا سالا ۲۰۱۲ ی جارەکادی هەلبژارتن دی ل ئەمەریکا چین و تا وی دەمی پیویستە ئوبامای سوزا خو یا ڤهکیشانا عەسکەری ب جه ئینابیت، هەکه ب زەحمەتە ئەو جارەکادی بهیتە هەلبژارتن.

بەرامبەری ڤهکیشانا هیڤین خو یین عەسکەری ل عیراقی، ئەمەریکا دی پتر خو بەرهڤکەت بو هەبونا هیزا وی یا عەسکەری یا دریزخایەن ل ئەفغانستانی. سیاسیڤین وەلاتین روژناڤا دکوکن ل

سەر رهوشا ئه‌فغانستانى كۆ به‌روفاژى عىراقى، ئىدى ئه‌فغانستان نه‌ما دبه وه‌لاته‌كى ديموكراتى و ژ وه‌كه‌فيا ژنى و چىبونا نه‌ته‌وه‌به‌كه‌ ئه‌فغانى و وه‌لاته‌كى مودىرن گه‌له‌كى دوبره. لى ئه‌و ل سهر به‌رده‌واميا شهرى ل دژى تىرورى د هه‌فده‌نگن. پرسا چاره‌نقىس بو ئه‌مريكا ئه‌وه كو ئه‌رى ئه‌و دى شىت هه‌قبه‌نديا خو يا سياسى و عه‌سكه‌رى دگهل وه‌لاتىن دى ل دژى تىرورا جيهانى به‌رده‌وامى پىدته و هىژ به‌يزتر لىكه‌ت؟ هه‌رچه‌نده گرانيا بارى عه‌سكه‌رى يى قى هه‌قبه‌نديى پتر ل سهر ملين ئه‌مريكايه ژى، لى وى پىويستيه‌كا مه‌زن يا ب پشتگىريا سياسى و مه‌عنه‌وى هه‌ى. بروس ريدل Bruce Riedel بسپورى القاعيده و راويزكارى سه‌روكى نوى يى ئه‌مريكى ئوبامى دبىژىت "القاعيده مه‌زنىن مه‌ترسيه ل سهر ئاسايشا ئه‌مريكا" و د ههر حه‌فت سالىن بورى دا شيايه ل هه‌مى وه‌لاتىن جيهانى دربين مه‌زن بوه‌شينيته. ژبه‌ره‌ندى ژى ئه‌مريكا پىويستيه‌كا گه‌له‌ك مه‌زن يا ب وه‌لاتىن كو راسته‌وخو په‌يوه‌ندى ب تىرورىقه هه‌ى، وه‌كى ئه‌فغانستان، عىراق و پاكستانى هه‌ى. نه دسترايىزه‌تا وى دايه ئه‌و زوى و ب ساناهى ده‌ست ژ هاريكاريا فان وه‌لاتىن پر ئارىشه به‌رده‌ت. چونكى نه‌ته‌نى ئه‌مريكا به‌لكى هه‌مى وه‌لات ناخوازن ئه‌زومنا ده‌وله‌تا تاليبان ل ههر جهه‌كى ژى بيت، دوباره ببىته‌فه.

۳. ريفورمىن سياسى ل توركيه هه‌تا چ سنور؟

ئالوزيا پرسا كوردى ل توركيه به‌ره‌مى سياسه‌تا دانپىنه‌دانا هه‌بونا كوردانه يا كوماارا توركى. قى پرسگرىكى چ په‌يوه‌ندى ب چىبونا PKK يقه نينه. به‌لى PKK شيايه جيهانىبونه‌كى بده‌ته قى پرسى و بىخىته ناف بابته‌تىن روزه‌قى دا. سياسه‌تا فه‌ده‌غه‌كرنا زمانى كوردى، ئىنكاركرنا نه‌ته‌وه‌بى، ئاسيميله‌كرنا كۆلتورى كوردى، بىمافى و زورلىكرنى بوونه ئه‌گه‌رىن هه‌ندى كو عه‌رد قه‌له‌و ببىت و PKK لى شين ببىت. PKK وه‌ك رىكخسته‌ك سياسى و عه‌سكه‌رى شيايه كوردان وه‌ك گه‌له‌كى بنده‌ست هشيركه‌ت و راکه‌ته سهر پيا، لى نزانىت وان به‌رف كىژ رىكى و ئارمانجى ببه‌ت. ب تايبه‌تى ژى پشتى سه‌روكى وى عه‌بدولا ئوجه‌لان ل سالا ۱۹۹۸ هاتيه‌گرتن، ئه‌ف پارتا مه‌زن و خودان رىكخسته‌كا ئاسنين و پر دسپلين كه‌تیه دنالوزيه‌كا مه‌زن دا و سه‌رى رىيا لى به‌رزه بوويه. ئه‌فه ژ سالا ۱۹۹۸ هه‌تا نها وى چه‌ندىن جاران نافى خو گوه‌ارتى يه و دويمه‌هى ژى ههر PKK مايه. ئارمانجا وى هه‌تا دويمه‌هيا سالىن نوتان ژى كوردستانه‌كا مه‌زن بو، لى پشتى سه‌روكى وى هاتيه‌گرتن ژنشكىقه ئارمانج بو جفاكا ديموكراتىك و مافىن كۆلتورى. ژ ئه‌نجامى قى ته‌فله‌ه‌قىي گه‌له‌ك گروپ و سه‌ركرده و كه‌سايه‌تى و ئه‌ندام ژىقه بون و روينشتن. دقى رهوشا فيگافى PKK تىدا دژىت، بى پلانى و سه‌روكى وى د زىندانى دا، گه‌له‌ك زه‌حه‌مه‌ته ئه‌و ببىته لايه‌نه‌ك كو ده‌وله‌تا توركى دىالوگى دگهل دا بكه‌ت. توركيه دده‌مه‌كى دا كو خو گه‌له‌ك هىدى نىزىكى كوردان دكه‌ت، ئه‌و د هه‌مان ده‌مى دا دخوازيته ب رىيا عه‌سكه‌رى

PKK ژناڤ ببهت. نه یا بهرعهقله دانوستاندن دگهل گرتییهکی یان ئیخسیرهکی دزیندانی دا بهیته کرن. فی ئالوزیا رهوشا PKK کارتیکرنهکا مهزن ل سهر سهنگ و گرانییا کوردان د ههلبژارتنین هافینا سالا ۲۰۰۷ کریه. ژ فهریژا ههلبژارتنان خویا بو کو کوردا پتر باوهری ب پارتیا ئهردوگانی AKP یا هه ی وهکی ب DTP (۷۵ ئەندامین په‌رله‌مانی یین کورد بو AKP و ته‌ن ۲۳ بو DTP). ئەفه ژ ی هوکارهکی گرنهگه کو حکومه‌تا تورکی ب سه‌ری خو و دویر ژ لایه‌نین کوردی پینگافین ئه‌رینی به‌رامبه‌ری مافین کولتوری یین کوردان فه به‌افیت.

راستی نه‌وه، کو ره‌جه‌ب ته‌ییب ئه‌ردوگان سه‌روکی ئیکی یی تورکیایه کو ل سالا ۲۰۰۵ ئ دان ب پرسگریکا کوردی ل تورکیا دای. ئه‌ردوگانی شیایه مه‌زنترین و پترین ریفورمین سیاسی و دیموکراتی د دیروکا ده‌وله‌تا تورکی دا چیکه‌ت و هوسا خو پتر نیژیکی ئه‌وروپا بکه‌ت. لی راستیا دی ژ ی نه‌وه کو نه‌وه نه‌شیایه تا نها چاره‌یه‌کی بو پرسا کوردی ل تورکیا ببینیت و ترینا پروسه‌یا ریفورمان ژ ی راوه‌ستیایه.

سیاسه‌تا ئه‌ردوگانی نه‌گه‌له‌کا رون و خویایه. وی د ئاخفتنه‌کا خو دا ل به‌رامبه‌ری کوردان ب زمانئ جه‌نه‌رالین عه‌سکه‌ری گوت "نه‌ته‌وه‌یه‌ک، ئالایه‌ک و یه‌ک ده‌وله‌ت و یی ب دلی وی نه‌بیت، نه‌و دشیت بچیت". ل سهر فی ئاخفتنی دهنگیر میر مه‌حمه‌ت فرات، سکرتری گشتی یی پارتیا AKP کو کورد بو ده‌ست ژ کارئ خو به‌ردا و ئیکی دی هاته جه‌ی وی کو پتر دگهل بکارئینانا هیزی یه به‌رامبه‌ر پرسگریکا کوردی. ئه‌ری وی نه‌فیت به‌رده‌وامی ب پروسا ریفورمان بده‌ت؟ یان وی نه‌فیت نیژیکی ئه‌وروپا ببیت؟ چاقدیرین سیاسه‌تا تورکی دبیزن گه‌له‌ک نه‌ینی و هوکار بو فی راوه‌ستیانا نوی یا سیاسه‌تا ئه‌ردوگانی یین هه‌ین. لی یا رون ئاشکرا نه‌وه کو پشتی چ نه‌مابو دادگه‌ها بلند پارتیا AKP ئ ل هافینا ۲۰۰۸ ئ قه‌ده‌غه بکه‌ت، سیاسه‌تا ئه‌ردوگانی یا ریفورمان راوه‌ستیان که‌تی. نه‌گه‌ر پارتیا وی قه‌ده‌غه ببا، وی ده‌می بو وی ژ ی قه‌ده‌غه بو سیاسه‌تی بکه‌ت. ئەفه ژ ی وی چه‌ندی دگه‌هینیت کو ئه‌ردوگانی په‌یمان‌ه‌کا نه‌ینی دگهل عه‌سکه‌ری هه‌بیت و بیی ره‌زامه‌ندییا عه‌سکه‌ری چ پینگافا نه‌ هافیژیت؟! چونکی ژبلی عه‌سکه‌ری چ گه‌فین دی ل سهر ئه‌ردوگانی نینن. پارتیا وی د په‌رله‌مانیدا پرانییا دهنگان یا هه‌ی و دکاریت هه‌می پیشنیارین ده‌ستوری بیی گرفت ده‌رباس بکه‌ت.

ددیروکا روژه‌لاتا نافین دا گه‌له‌ک پارتیین ئیسلامی یان یین نه‌ته‌وه‌یی هزرین دینی و نه‌ته‌وه‌یی ژ بو مه‌ره‌مین سیاسی تیکه‌ل کرینه. سیاسه‌تزانئ تورک جه‌نگیز ئه‌کتار گه‌هشتی یه وی راستیی و دبیزیت: ئەف گوه‌ورینه "پنیکرن" ه و فه‌شارتتا عه‌یbane و ژ بو ره‌وشا سیاسه‌تا تورکیا نورماله و د دیروکا تورکیا دا گه‌له‌ک جارن پارتیین ئیسلامی هه‌قبه‌ندیین به‌رژه‌وه‌ندیی دگهل عه‌سکه‌ری چیکرینه. جه‌نگیز هیژ ل سهر رایا خو دچیت و دبیزیت: دقیت ئه‌وروپا یا به‌رده‌وام بیت ل سهر

گهفین خو بهرامبهری تورکیا، ئەگەر نه، دئی نیشانیین شوفینیی ل دهف ئەردوگانی پتر لیهین. بخو ژى ئەف سالاً ۲۰۰۹ دئی بو تورکیا دگهل یهکیتییا ئەوروپی گهلهک یا چارهنفیس بیت. چونکی ئەف ساله دئی ئەو مولهتا یهکیتییا ئەوروپی ژ بو بجهئینانا ریفورمان دایه تورکیا ب دویماهی ئیت و ئەگەر تورکیا ریفورم ل دویف پیفانیین ئەوروپی نهکر بن، بیگومان خهونا وان یا ئەندامبونا دناف وئ یهکیتییا دا دئی گهلهک دویر کهفیت و دانوستاندن دئی هینه راوهستیان.

لی بهروفازی فی سیاسهتی ژى ئەردوگان کاری کهناالهکی فهرمی یی تهلهفزیونی ب زمانئ کوردی ل دهستپیکا فی سالی فهکهت، کو ئەفه ژى بو سیاسهتا تورکی گوهورینهکا گهلهکا مهزنه و هندهک کهس و لایهن فی ب شوپهش و ب دهستپیکا چارهسهریا پرسا کوردی ناس دکهن. پینگافین بهین ژى فهکرنا پشکین کوردولوژینه ل زانکوویین تورکی. بیگومان فان پینگافا دئی کارتیکرنا خو یا ئەرینی ل سهر جفاکا کوردی، نهتهئی ل تورکیا، بهلکی ل وهلاتین دی ژى ههبت. گهلهک بسپور ل وئ باوهری نه کو ئەردوگان بقی نهرمی و گوهورینین هیدی دخوازیت بهرکی ژ بن پیت PKK و DTP بکیشیت. ب تایبهتی ژى ئەردوگانی فیگافی و دپاشهروژی ژى دا پیویستی یا ب دهنگین کوردان هه. ۷۵ ژ پهلهمهنتارین پارتیا AKP کوردن و شارهدارین باژیرین وانئ، سیرتی، ماردینی، بهدلیسی و ئاگری یین ددهستی وان دا. ئەو دخوازیت د ههلبژارتنین شارهوانیا دا ل مهها ئاداری رکههریا DTP بکهت و گهلهک شارهوانیین دی ژى ژ دهستی وان دهربیخیت. گهلهک بووچوون یین ههین کو دبیزن ئەردوگان ل گهل عهسکهری ل پشت پهردان دانوستاندنن نهینی دکهت و دخوازیت نمونهیهکا پارتیا AKP ل کوردستانی بو کوردین تورکیا بهیته چیکرنا دا بکارن بهرامبهری PKK و DTP رابوهستن و هوسا کورد ب دانا هندهک مافین کولتوری بهینه کونترولکرن. ئەگەر فی سیناریوی سهرگرت، دویرینه کوپیین AKP بو بهشین دی ژى یین کوردستانی بهینه چیکرنا.

ئەز دئی ل فییری پیکولی کهم سیناریویین سیاسهتا حکومهتا تورکیا ل ههملهری کوردان دقان چهند خالین خوارئ دا دهستنیشان بکهم:

۱. حکومهتا AKP دخوازیت ب رییا ههلبژارتنین شارهدهریا ل مهها ئاداری شکهستنی ب پارتیا کوردی DTP بهینیت و هوسا ژى ریقهبرنا باژیرین کوردان ب تایبهتی ژى دیاربهکری بیخیته دبن سیاسهتا خو فه و چ جهی بو دهنگی نهتهوهی یی کوردی نههلیت. وی دهمی ئەو دئی ب رییا ئولی کوردان ب تورکان فه گریدهت و ب فی سیاسهتی دئی ههستین نهتهوهی ل دهف کوردان کز کهت. ژ بهر هندئ ژى فهریژا ههلبژارتنین شارهداریان ل بازارین کوردستانی گهلهک دگرنگن بو پاشهروژا سیاسهتا حکومهتا AKP یا تورکی.

همی چاقدیڤرین سیاسی ل وی باوهری نه کو ددهمهك نیزيك دا پارتیا کوردی DTP ژ لایئ دادگهها دهستوری یا تورکی فه و ب پشتهفانیا حکومهتا AKP و دامهزراوا عهسکهری بهیته قهدهغهکرن. ئەف پینگافه دئ رهوشا سیاسی و ریکخستنی یا کوردان تهفلههف و ئالوز کهت و هوسا ژی دئ ری بو پارتیا AKP خوشتر لیهیت سیاسهتا خو ب جه بینیت، ب تایبهتی ژی ئەگهر ئەف قهدهغهکرنه ل بهری ههلبزارتنان چیبو.

۲. دوهولتا تورکی گوهورین دسیاسهتا خویا کلاسیک ل بهرامبهری کوردان نهکریه. گوهورین تهنی د شیوی سهردهدریا وی دگهل پرسگریکا کوردی دا خویا دبیت. ئەف سهردهدریا نوی ژی بیگومان هوکاری فشارین یهکیتییا نهووروی نه ل سهر حکومهتا تورکی و ئیکه ژ مهرجین ئەندامبونا تورکیا د یهکیتییا نهووروی دا.

چ جودایی د هزرکرنا حکومهتا AKP د گهل دامهزراوا عهسکهری تورکی ل بهرامبهری پرسگریکا کوردی نینن. جودایی تهنی یا د خالهکی دا هه ی کو ئەو ژی ئەگهر سیاسهتا پارتیا AKP سهربگریت ئەو پرسگریکا کوردی د چارچوقهیهکی ئیسلامی و جفاکی دا، و نه دچارچوقی سیاسی و نه تهوهیی دا، چارهسهر بکهت. راههستیانا ریفورمین سیاسی و ههفکارییا حکومهتی و عهسکهری دگهلهک بواران دا گروفتین هندی نه کو پهیمانها نهینی دناقبهرا ههر دو لایان ههیه و دگهلهک پرسگریکان دا وان یهک را یا هه ی.

۳. ههرچهنده خهباتا چهکداری یا PKK گهلهک گوهورینین ئەرینی ل کوردستانی ئەنجامداینه، لی وی لایهینین ئەرینی ژی هه نه. جفاکا کوردی بویه دو بهش، بهشک پشتگیری خهباتا وی دکهن و پشکا دی ژی چ ب چهک یان ب هزر ل دژن. ژ ئەگهرا خهباتا چهکداری ب هزاران گوندین کوردان خراب بون و ب ملیونان کورد ژ وهلاتی خو و عهردی خو دویرکهتن. سیاسهتا PKK ههکه تو نه دگهل من بی تو دوژمنی منی و ب کارئینانا توندیی د گهل رکهبرین خو وهکر کو جودایی دناق جفاکا کوردی دا کویرتر و مهزنتر لیبهیت. ژ بهرهندي ژی DTP کو پارتیهکا کوردی یه و یا ب فهرمانا PKK هاتیه چیکرن و یا دبن کونترولا وی دا، نه شیايه پتریا دهنگین کوردان د ههلبزارتنان دا ب دهست بینیت. بهروفاژی فی یهکی پارتیا AKP شیايه پتریا دهنگین کوردان ل کوردستانی ب دهست خو بینیت و ب سهرکهفیت ل دژی DTP ئ. ئەف سهرکهفتنا AKP بویه هوکاری ههری گرنگ کو حکومهتا ئەردوگانی چ حسابا بو PKK و DTP نهکهت و ب تهنا خو ریگه چاریان بو پرسگریکا کوردی دانیت.

سهرکهفتنا AKP ل کوردستانی بو سیاسهت و بوچونین نهراست یین PKK و DTP فهدهگهرن. جفاکا کوردی گریدایی شوپین کهفنا ره یین بنه مالی و ئولی ئیسلامی. گهلهک گرانه ئەو بکارن بیروباوهرین چهپایه تیئ وهربگرن. ژ بو گهلهک کوردان بیروباوهرین PKK د بیانینه و ئەو خو د

وئ ئیدیولوجی را نابینن. سیاستا شیلی یا PKK و داخویانین بهردهوام یین سهروکی وئ دزیندانیدا ری و سهمتا ئارمانج و هیقیین خه لکی گوهارتینه، شیلی کرنه یان ژی بهرزه کرینه. ئانکو ئەم دکارین بیژین PKK و د گهل وئ ژی DTP د کریزهیهکا ناسنامی دا دژین. فی کریزا ناسنامی کارتیکرنهکا مهزن ل سهر پرانیا خه لکی کورد کریه و هوسا ئەو پتر خو نیژیکی AKP یا خودان بیروباوهرین ئیسلامی دبینن.

۴. حکومهتا تورکی یا کاری بو هندئ دکهت کو پهیوهندیین خو یین سیاسی و ئابوری دگهل جیرانین خو، ب تایبهتی عراقی و ههریما کوردستانی فیگافی و بتایبهتی ژی پشتی فهکیشانا ئەمریکا ژعیراقی، بهیز کهت. ئەنجامی فان پهیوهندییان دئ هاوکیشی ل دژی PKK گوهوریت و هه بونا وئ یا چهکداری دئ که قیته دمهترسیی دا. ههر ئەفه ژی بو ئەگهرا هندئ کو د دهمی بوری دا تورکیا دهست ژ سیاستا خو یا سار ل بهرامبهری کوردستانا باشور بهردا و ب پینگافیین هیدی خو نیژیکی ههریمی دکهت. چونکی یا بو وان خویا بوی کو کوردین عراقی به شهکی گرنگی سیاستا عراقی نه و رییا بهرژه وهندیین ئابوری دکوردستانا باشور را دهرباس دبن و بیی پهیوهندیین باش یان ژی ب کیماتی یین نورمال تورکیا نکاریت شکهستن ب PKK بهینیت.

دهمی هندئ یی هاتی ئیدی PKK چافخشاندهکی د سیاستا خو دا بکهت و پینگافیین مهزن ژ بو یهگرتنا جفاکا کوردی بهافیژیت و سلوگانی ناشتی ل بهرامبهری جفاکا کوردی ل کوردستانا باکور ب تایبهتی و ل بهرامبهر کوردین پارچین دی ژی بهافیژیت. دفییت ئەو ببیته ئالهتی یهگرتنی. ههروهسا خویندنهکا رهخهیی د پهیوهندی و ئیدیولوجیا خو دا بکهت و خو دگهل دورهیلی سیاسی یی فی دهمیدا بگونجینیت. ژ بو کو کورد بکارن پتر بهرامبهری سیاستا حکومهتا ئەردوگانی راوهستن، پپویسته ئەو ههفرکیا وئ د پرسین دیموکراتیزه کرنی و ناشتی و یهگرتنی دا بکهت.

پهیوهندیین تورکیا دگهل ریقه بهریا نوی یا ئەمریکی گریدایی سوزا ئوباما یه یا کو وی د پروپاگه ندین ههلبزارتنان دا دایه گروپا ئیتی یا ئەرمه نی ل ئەمریکا ب دانپیدانا جینوسایدا ئەرمه نیان ل سالا ۱۹۱۵ ل تورکیا ئەفرو. نیژیکی ۸۰۰,۰۰۰ هزار ئەرمه نی ل ئەمریکا دژین و فی هژماری سهنگیا خو یا د دهنگدانیدا هه و ههروهسا ئەفه بویه هوکاری چیبونا لوبیهکی ب هیزی ئەرمه نی ل ئەمریکا. گه لهك جارن پرسا جینوسایدی نهتهنی ل ئەمریکا به لکی ل وهلاتین ئەوروپی ژی وهك فشار ل دژی تورکیا دهیته بکارئینان. بهری ریقه بهریا ئوبامای دهست ب کاربیت، حکومهتا تورکی راویژکاری سهروک وهزیری فهریدنوغلو فریکره ئەمریکا و وی ل سهر پرسا جینوسایدی و گه لهك بابهتین دی روینشتن دگهل تیمی ریقه بهریا نوی کر و وهکی وی خویاکری ب دلخوشی زفری تورکیا فه.

پاشهروژا په یوه نډیښ تورکیا د گهل نه مریکا و ههرو هسا د گهل و ولاتین نه وروپی ژی دی گریډایی بهر دهوامیا پروسا ریفورمین سیاسی بیت ل تورکیا و بونه نه ندامبونا وی د یه کیتیا نه وروپی دا.

۴. عراق چ پاشهروژا؟

نهغه هه سئ سالیڼ بیڼ دی بو چارهنقیسا عراقی وهک دهولت گهلهک دگرنگ بن. بسپورین سیاسی دبیزن هه سئ ههلبزارتنین نهغه ساله، کو ههلبزارتنین ریقه بهریا پاریزگهها و راپرسی ل سهر دستوری و ههلبزارتنین په رلهمانی دی گهلهک هاوکیشا و نه خشهیان گهورن. پیشبینی دهیته کرن کو پارتيین نه ته وهی ل عراقا عه رهبی خورتتر ببن ل سهر کیسی پارت و بهر هیڼ نیسلامی. نهغه ژی دی بیته نه گهرا وی یهکی کو نیدی بهره و ههغه نډیڼ نوی بهینه چیکن و ب هندی ژی دهسه لاتکرڼ دی زهحه متر و گرانت لیهیت.

کورد وهک تاکه هیزا علمانی ل بهغدا نه شیاینه ههغه یمانا بو سیاسه تا خو ببین، چونکی هیژین نولی، چ سنه یان شیعه، حه تا نها ل عراقی د بالادهستن و بیی وان چ حکومت ناهینه چیکن. کورد وهک لایه نه کی نه ته وهی و عه رهب ب سنه و شیعه فه وهک لایه نی نیسلامی زهقیبا بهر ژه وه نډیڼ وان یا بجویکه و نه شیت هه زین هه ر دو لایان تیر بکهت. هه رچه نده ریکخستن نیسلامی ب نیډیولوژی هه کا نولی دکر اسکرینه ژی، لی نه و ژناقدا دنه ته وهیینه و دگهلهک پرسگریکاندا د شوفینینه ژی.

یا ناشکرایه کو سهنگ و گرانی کوردان دههلبزارتنین بهین دا دی ل کیمی دن و نه دویره کورد ژ بهشاریا حکومتی بهیته دویکرڼ یان ژی چ سهنگی خو د حکومتا نافه ندی دا نه مینیت. نه گهر مام جهلال جاره کادی ژ بهر نه گهرین نه خوشی یان یین پیراتی نه شیا پوستی سهروکی عراقی وهگریت، دی ژ بو کوردان گهلهکا ب زهحه مت بیت نیکی دی ل جهی وی دان، ب تایبه ژی د په ریودا بهیت دا دی دهسه لاتا سهروکی عراقی پتر بیت، چونکی وی چ جیگر ل دویف دستوری نابن. سهنگی کوردان ل بهغدا دی باندوره کا مهزن ل سهر رهوشا هه ریما کوردستان هه بیت. گومانبره کو سهروکی حکومتی دی ژ لایه نه کی شیعی بیت، لی دی هه فرکی و شهر پتر ل سهر پوستی سهروک کوماری عراقی بیت دنافه را کوردا و سنی یان دا. کورد ناخوازن پوستی سهروکی په رلهمانی وهربگرڼ، چونکی پوسته کی ریقه برنی یه و چ دهسه لات نینه. دی بو عه رهب گهلهک یا ب زهحه مت بیت جاره کادی پوستی وهزاره تا دهرقه بدنه دست کورده کی. گهلهک ل سهر وان یا گرانه کو کوردهک نوینه رایه تی و ریقه بهریا سیاسه تا عراقی یا دهرقه بکهت.

د پاشهروژی دا عراق دی په یوه نډیښ خو دگهل هه می ولاتین جیران، دهولتین هه ریمی و ل جیهانی ژی بهیز کت. گومانبره نهغه هه می دی ل سهر کیسی هه ریما کوردستان بیت. نهغه هاوکیشا "نه گهر بهغدا ب هیز کهفیت، کوردستان دی لاواز بیت" گهلهکا د جهی خو دایه. عراق

وهك وهلات و جوگرافی خودانا گهلهك شيانين مهزنه. وئ ب پیترولا خو ئابورییهکی بهیزی هه ی کو دکاریت ژ بو مهردمین خو یین سیاسی بکار بینیت و ههروهسا ژ ی جوگرافیا وئ کو جیرانین وئ یین عه رهب هه می ژ عیراقی لاوازترن. عیراق دشیت زوی رولهکی مهزن ل دهفه ری بگیرییت. عیراق وهك دهولت خودانا سه ربوره کا پتر ژ هه شتی سالی یه، لهوما ژ ی وئ کادره کی مهزنی خودان ئه زمون و چالاک دبواری ریقه برنی و سیاسه تی دا یی هه ی. بلا ژ بیرا مه نه چیت عیراقی هه شت سالا به رسنگین ئیرانا نها بو هه می جیهانی بویه ئاریشه، گرت بو.

دهستوری عیراقی دره وشه کا نه یا ل بار ژ دایک بو و گه لهک لایه نین عه ره بی دیژن ئه و ب له ز هاتیه داریژتن، ژ به رهندي ژ ی ئه و هه ز و هیقیین هه می پیکهاته یین عیراقی ب جه نائینیت و شه ری دهستوری دئ یی به ردهوام بیت. ب تایبه تی ژ ی دگه لهک خالیین گرنگین مینا فیدرالیه تی و ئه رک و مافیین هه ری می و نافه ندي کی ماتی هه نه و د بنه ئه گه را شروه و بو چونین ژ ئیک جودا دنافه را هه ر دو لایان دا. لی پرسا هه ری گرنگ دهسه لاته، کا کیژان ئالی، نافه ند یان هه ری می، پتر دهسه لات هه یه، ههروهسا کا ئه و پرس د دهسه لاتا کیژان ئالی دایه؟ پرس ل فییری نه ئه وه کو مالکی یان جه عفه ری سه روکو هه زی ره. هه ر که سه ک ل به غدایی سه روکی حکومه تی بیت، ئه و دئ هه می هیزا خو بکار ئینیت دا حکومه تا نافه ندي یا به یز بیت و پتر دهسه لات هه بیت. ئه فه ژ ی گریدایی سه روشتی هه می گه لین روزه لات یه، کو یا دخوینا هه میان دا هه ی دهسه لاتا خو به یز و مهزن که ن و ناف ی خو بلند که ن. فی یه کی چ په یوه ندي ب که سان فه نینه و ب تایبه تی ژ ی ئه گه ر دهستوره ک یان هیزه کا ژ وی مهزنتر نه بیت دهسه لاتا وی سنوردار بکه ت.

د سه رده می دهسه لاتا مالکی دا و تایبه تی ژ ی فان هه ر دو سالیین داوی، عیراقی د گه لهک بواران دا پیشکه فتن بخوفه دیتیه. هه رچه نده ژیی په رله مانی عیراقی چوار سالن ژ ی لی ئه و کارییه پروسه یا دیموکراتیزه کرنی و دهوله تبونی گه لهک ب پیشدا بهت و کونترولا کاری حکومه تی هه تا راده یه کی بکه ت. ژ لایی راگه هانندی فه عیراق گه هشتی یه پله یه کا مهزن یا ئازادیی کو جیرانین وئ خه ونان پیقه دبینن. ژ لایی پرسا ئیمناهیی ژ ی فه عیراقی پیشکه فتن بخوفه دیتینه و گه لهک دهزگه هین کونترولکرنا کارین حکومه تی و نه هیلانا گه نده لیی د پیشکه فتنی دانه.

ریقه به ریا نوی یا ئه مریکی دئ په یوه نديین ریقه به ریا بوشی دگه ل عیراقی پاریزیت و دئ پتر ئالیگری گروپین سنه بیت، ئه و ژ ی ژ بو رازیکرنا جیرانین عیراقی و یا دوی ژ ی دا عیراق ب دروستی نه که ه فته دبن کارتیکرنا سیاسه تا دهوله تا ئیسلامی یا ئیرانی فه، کو مه ترسیه که بو هه می دهوله تین دهفه ری.

خویایه کو عیراق ب ئه گه را ریکه فتنه ئه منی دگه ل ئه مریکا هه تا دویمه یا سالا ۲۰۱۱ ی دئ یا پاراستی بیت ژ هه ر گه فه کا عه سه که ری یا وه لاتیین جیران و ههروهسا ژ کوده تایین نافخویی یین

عهسكهرى و پروسهيا ديموكراتيزهكرنى ژى دى ههتا وى دهى يا بهردهوام بيت. لى پشتى فهكيشانا عهسكهرى نهمرىكى ژ عيراقى دى دهرگهه ل ههمى سيناريووان فهبيت، ب تايههتى ژى ههر لايهههكى عيراقى دى ژ بو بهرژهوهندى و سياسههتا ريكخستهنا خو بخو ل ههفالهبندين ههرىمى گهرييت و هوسا ژى دهستيوهردانا وهلاتين جيران د سياسههتا عيراقى دا دى خورتر لى هيت و رهوشا عيراقى دى ئالوز تر بيت.

5. ههرىما كوردستانى بهرف چ نهلند؟

ههژده سالا پشتى سهرهلدانا 1991 ئ و رهفا مليونى و ريقهبرنا ههرىما كوردستانى ژ لايى بهرهى كوردستانى فه، هير كوردستان نهشياه ب دروستى ل سهر پين خو راههستيت. دو پارتيين زلهيزين مهزن ل كوردستانى دهسهلاتدارن و ئوپوزسيونى ژى، كو نهركى وى نهوه كونترول كارى حكومهتى بكهت، چ ههبوونا خو نينه. لى دقيا بو پههلهمانى كوردستانى نهركى كونترولكرنا كارى حكومهتى كرابيه.

ژ بلى بوارى ئيمناهيى، كو يا خويابه نهفه ههمى دهزگههين ئاسايشا ههرىمى د خزمهتا پاراستنا ههر دو پارتييان و بهرژهوهنديين وان دايه، نهو نكارينه د چ بوارين دى يين گرنه دا سهركهفتنا ب دهست بينن. نهفه هاوكيشين "مهزنى و خورتيا دهسهلاتا حيزبى، كيمبونا دهسهلاتا حكومهتى يه" و "زهنگينيا حزبى، فهقيريا حكومهتى يه" گهلهك ل سهر رهوشا ههرىما كوردستانى تيت. شيوى ريكخستنى يين پارتين كوردى گهلهكى كلاسيكى يه و وهك پارتين كومونيستين سهردهمى سوقيهتا بهرى يه. سهدان هزار نهندام گهلهك گرفتا چيدكهه و دبته هوكارى پتر دهستيوهردانى، چونكى رازيكرنا فان مليون (ل دويف زانياريان ههر حزبهكى پتر ژ نيغ مليون نهنداما يين ههين) نهنداما شيانهكا گهلهكا مهزن دقيت.

پههلهمانى كوردستانى كو نهفه ژيى وى گههسته 17 سالان ژى، گهلهك ژ پههلهمانى عيراقى كو نهفه چوار ساله ب فى شيوى خو يى نها هه، لاوازتره. كارى حكومهتى ژى نه ل دويف داخوازين خهلكينه. حيزبايهتى و حكومهت و ريقهبرن ب ئالوزى تيكهلى ههقبوينه. نهفه پروسهيا نهرينى وهكريه كو مروفين نهههزى و نه بسپور ل جهين نه د زانين و شيانا وان دا بهينه دامهزراندن و هوسا كارين ريقهبرنى و خزمهتگوزاريى ژ لفينى و وهراى كهتينه. مهرجين گرنهين سياسههتهكا سهركهفتى دفان خالان دا خو يا دبن: پيشكهفتنا ئابورى، ئازاديبا سياسى ومافى مروفى، پرسا گهندهليى، پروسهيا ديموكراتيزهكرنى، ئاسايش و ئيمناهي و پهيوههدى دگهه نافههندى و جيرانا.

ئاريشين ههرى مهزن كو ژ بو ههرىما كوردستانى چارههوسدارن، جوداكرنا دهسهلاتا حيزبى و حكومى يه و پرسا گهندهليى يه: گهندهليا سياسى، ئابورى، كومهلايهتى، دهسهلاتا حوكمى، روشنبيرى و خويندن و پهروهردى. د ساليين نوتان يين سههسالا چويى دا گازندا خهلكى نهو بو كو

هەر دو حیزب گەلەك دژی ئیكن و شهري ئیك دكهن، لی نها گازنده ئهوه گازنده كو ئهوه دهه می پرس و بواریان دا ئیكن و ههفرکی و رهخهیا ئافاكرنی و پيششه چونی نهمايه و يهك دهنگی یا زاله. ریکخراوین جفاکا سفیل زی پتر کوپیین ئیكن و کاری وان چافلێكرنه و ب میتودین كهفن كاردكهن و هاریکاریا درافی یان ژ حیزبا شان زی حكومهتی وهردگرن، ژبه رهندي زی نكارن د سهربه خو بن دكار و ئهركین خو دا. حكومهتا ههريما كوردستاني پيوستی یا ب گهلهك دامهزراوین حكومی هه، چونکی دهمی هندي یی هاتی كو دا حكومهتا دامهزراوا دروست ببیت و ئهف دامهزراوه ئیدی بكارن ئاسانکاریی دبریارین چاره نقیسین حكومهتی دا بكهن.

خویایه كو ژ ئهفرو پيشه بهغدا نافهندا خهبات و پاراستنا دهستهكفتیین كوردانه. چونکی ئهزمونا ههريمی مهزنتر بوويه پيوست بو په رله مان و حكومهتا ههريما كوردستاني نمونه یین سهركهفتی بانه بو عراقی. ئهگه ر سه ربورا ههريما كوردستاني یا سهركهفتی نه بيبت، ئه م نكارین داخوازا فی ئهزمونای بو دهفهرین دی زی یین عراقی و حهتا وهلاتین دی زی بكهین. دا ههريما كوردستاني بكاریت د قوناغا بهیت دا بهرامبهری سیاسهت و گهفین حكومهتا نافهندی ل بهغدا راوهستیت، پيوسته ئه و چ ل بهغدا، كو وهزارهت و په رله مانن، یان زی ل كوردستاني، كو دیسا زی حكومهت و په رله مانن، پتر بسپور و شارهزایان ل جهین گرنگ دانیت. نهیا بهرعهقله په رله مهنتارین كوردی ل بهغدا د زمانی عه ره بی دا د رههوان نه بن و خودان رهوشه نیریهكا سیاسی و گشتی نه بن.

د شیوی سهردهریا بهغدا و ههريمی دگهل ئیك دا جوړه تهفلههفیهك بهرچاف دبیت. هندهك جارن ههريما كوردستاني وهکی دهولهتی یه، یان وهکی كونفدرالیهتی یه یان زی وهك فیدرالیهتی و گهلهك جارن زی وهك باژیر سهردهری دگهل دهیته كرن. ئهفه زی فه دگه ریهت وئ ئه گه ری كو نافهند و ههريم وهکی دو ههویا ل یهك دنیرن و ههژ ئیك ناكهن و زوری ل هه ر دوان هاتیه كرن دا دگهل ئیك بژین. لی بهلی سیسته می فیدرالیی دگهل ئیك ژیا نا ئختیاری یه و نه یا ب زوری یه. ب كارینا نا هیزی یان گه فکرن دی پتر بنه هوکارین ژیکفه بوونی، وهکی یین پیکفه ژیا نی. چیکرنا باوهریی دناقههرا بهغدا و ههولیرئ دا دی پینگافه كا گرنگ و پیدفی بیت. ئه گه ر بهغدا و ههولیر ب خوازن پیکفه بژین، پيوسته هه ر دو لا پتر دگهل ئیك دمل په حن بن و پتر دیالوگی دگهل ئیك بكهن و هه ر دو ئالی ئهرك و بهرپرسیاریه تیین ههريمی و نافهندی رونتر و ئاشكراتر دهستنیشان بكهن.

ههفالبه نديیا بهردهوام دسیاسهتی دا نینه، بهلکی د بهرزه وهندیان دا یا هه ی. بهرزه وهندی زی ل دويف دم و گافی و رهوشی دهینه گوهارتن. ئه گه ر حهتا فیگافی كوردان په یوه نديین باش دگهل ئه مریكا هه بن، ئهفه وئ چهندی ناگه هینیت كو ئهف بهرزه وهندی و په یوه ندي یه دی هه ر د

بهردهوام بن. ئەو چاقی ریفه‌به‌ریا بوشی پی ل جیهانی، ده‌قه‌ری، عیراقی و کوردستانی دنی‌ری نه مه‌رجه ئوباما زی هه‌ر ب وی چاقی لی بنی‌ریت. گومان‌به‌ه کو سه‌روکی نوی یی ئەمه‌ریکا دی خویندنه‌کا ره‌خنه‌یی ده‌می لایه‌نین سیاسه‌تا بوشی ل عیراقی که‌ت و هه‌ریما کوردستانی زی یا زی فه‌ده‌ر نابیت. هه‌ر گوهورینه‌کا ل عیراقی یان ل هه‌ریما کوردستانی چیدی‌بیت، دی کارتی‌کرنه‌ خو دسیاسه‌تا ئەمه‌ریکا دا ل به‌رامبه‌ری هه‌ریما کوردستانی هه‌بیت. ئەو په‌یوه‌ندی‌ین خورت یین کوردا ژ سالا ۲۰۰۲ ی حه‌تا ۲۰۰۶ ی دگه‌ل ئەمه‌ریکا هه‌بون، نه‌ا کی‌متر بوینه. ئەفه‌ ی ژ ئەگه‌را باشبونا ره‌وشا عیراقی و په‌یوه‌ندی‌ین دنه‌قه‌به‌را هه‌ریمی و به‌غدایه. چیبونا مجالس الصحوه و ئاگربه‌ستا جیش المه‌دی بونه ئەگه‌ری ب هیزبونا له‌شکه‌ری عیراقی. ئەمه‌ریکا زی دخوازیت زی‌ده‌تر عه‌ره‌بێن عیراقی رازی که‌ت له‌ سه‌ر کیسی کوردان، چونکی عه‌ره‌ب پترن و هوسا زی مه‌زنی و هی‌زا عیراقی بپاری‌زیت و عیراق وه‌ک ده‌وله‌ت ب ئەرکین رابیت. ئەو گوهورینی‌ن ل عیراقی دبواری ئاسایی‌شی دا چیبوین کارتی‌کرنین نه‌رینی ل سه‌ر په‌یوه‌ندی‌ین نافه‌ندی و هه‌ریمی کرینه. ئەگه‌ر ره‌وشا عیراقی خراپ‌تر لی هات، دویر نینه‌ بایدن، جیگرێ سه‌روکی ئەمه‌ریکا، کو خودانی پلانا دابه‌شکرنا عیراقی یه‌ ل سه‌ر سی ده‌وله‌تین شیعی، سنی و کوردی، پلانا خو جارکه‌ادی بکه‌ته‌ د روزه‌فا سیاسه‌تا ئەمه‌ریکا دا، چونکی ئەف هزره‌ د خراپ‌ترین ده‌می ره‌وشا عیراقی دا ل سالا ۲۰۰۶ ژ دایک ببو. لی براس‌تی زی ئەف پلانه‌ گریدی‌ی گه‌له‌ک مه‌رج و گوهورینی‌ن سیاسی یین عیراقی و ده‌قه‌رینه‌ کو هی‌ژ ده‌مه‌کی درێژ بو دقت.

د سه‌ر ئاری‌شا PKK ی را په‌یوه‌ندی‌ین هه‌ریمی و تورکیا دباشن و که‌نالی‌ن دانوستاندنی یین چیبوین. کورد دخوا‌زن زی‌ده‌تر نی‌زیکی تورکیا بن وه‌کی ئیرانی یان سو‌ریا، چونکی تورکیا بو کوردان ده‌رگه‌هی ئەو‌روپایه‌ و هوکاری علمانی‌ه‌تی زی کو هه‌ر دو لا خو ب علمانی‌ دزانن و په‌یوه‌ندی‌ین بازرگانی و ئابوری زی روله‌کی مه‌زن دله‌یزن. ئەمه‌ریکا دکاریت روله‌کی مه‌زن دنیزی‌کرنه‌ هه‌ریمی و تورکیا دا ببینیت، ب تایبه‌تی پشتی فه‌کی‌شانا وی ژ عیراقی، و ئەف پروسه‌یه‌ بی‌گومان دی ل سه‌ر کیسی PKK ی بیت. ئانکو ئەم دکارین بی‌ژین PKK دی نه‌راسته‌وخو کلیلا ده‌رگه‌هی په‌یوه‌ندی‌ین ئەنقه‌ره‌ و هه‌ولیری بیت. ئەفه‌ ده‌مه‌که‌ تاله‌بانی وه‌ک سه‌روکی عیراقی و سه‌رکرده‌یه‌کی کورد یی گه‌له‌ک پی‌کولان دکه‌ت تورکیا و هه‌ریما کوردستانی و PKK نی‌زیکی ئیک بکه‌ت و ئەف چوونا وی یا بو که‌رکوکی و نی‌زیکبونا وی دگه‌ل تورکمانا و سه‌ره‌دانا چاه‌ه‌ری یا سه‌روکی تورکیا عه‌بدولا گول بو به‌غدا و هه‌ولیری و که‌رکوکی پینگا‌فین فی پروسینه. چاقدیری‌ن سیاسی ل وی باوه‌رینه‌ کو پاشه‌رو‌زا هه‌ریما کوردستانی گریدی‌ی هه‌ل و مه‌رجین ده‌رفه‌بینه، کو تورکیا زی هوکاره‌کی هه‌ری گرنگی فان هه‌ل و مه‌رجانه.

گوهورینین ئه‌رینی یین سیاسه‌تا تورکیا ل به‌رامبه‌ری کوردستانا باکور دئ کارتیکنین پوزه‌تیف ل سهر پاشه‌روژا کوردستانا باشور هه‌بن. ئه‌ندامبونا تورکیا دناڤ یه‌کیتیا ئه‌وروی دا دئ باندوره‌کا مه‌زن ل سهر کوردستانا باشور ژى هه‌بیت. تورکیا بخو ژى نه‌ڤیت مه‌یدانا عیراقی بو ئیرانی به‌یلت و وئ دڤیت ب ریا عه‌ره‌ب و کوردین سنی هه‌بونا خو ل عیراقی به‌یزتر لیبکه‌ت. ئه‌و سهره‌دانین تارق الهاشمی سه‌روکئ پارتا ئیسلامیا عیراقی هه‌ر دڤی چوارچوڤه‌ی ده‌ینه دیتن. هه‌روه‌سا هه‌ر پێشداچونه‌کا ل ئیرانی روی بده‌ت، فێجا چ سه‌روکه‌کئ نوی د هه‌لبژارتنن به‌یت دا بیت یان ژى ئالوزیا په‌یوه‌ندیین ئیرانی و ئه‌مریکا بن، دئ کارتیکن ل سهر هه‌ریما کوردستانه‌ هه‌بن.

خویایه‌ کو جیهان هه‌می که‌تیه د ناڤ گرفتین مه‌زنن سنوره‌زاندی دا، مینا کریزا ئابوری و گه‌رمیا روی جیهانی و تیرووری و چاره‌سه‌ریا وان پیویستی یا ب ده‌مه‌کئ درێژ و هه‌فکاری و هه‌قالبه‌ندیین نوی هه‌بن کو دئ گه‌له‌ک گوه‌ورینان د گه‌ل خو ئینن.